

УДК 332

І.В. ЗАБЛОДСЬКА, д-р екон. наук, професор, директор
Луганська філія Інституту економіко-правових досліджень НАН України м. Сєвєродонецьк

С.А. НОСКОВА, канд. екон. наук, в.о. завідувача кафедри
економіки підприємства та прикладної статистики
Інститут хімічних технологій Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля, м. Рубіжне

О.М. ТАТАРЧЕНКО, канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки підприємства та прикладної статистики
Інститут хімічних технологій Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля, м. Рубіжне

Ю.А. ЗАВОЙСЬКИХ, канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки підприємства та прикладної статистики
Інститут хімічних технологій Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля, м. Рубіжне

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2020 року

Ключові слова: стратегія розвитку, економічні передумови, проблеми, тенденції, індикатори, моніторинг, механізм, прогнозні показники.

Визначено економічні передумови оновлення та реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 року. Надано коротку характеристику області, досліджено тенденції соціально-економічного розвитку, ідентифіковано сучасні проблеми, визначено механізм реалізації стратегічних цілей і етапи, а також визначено індикатори (прогнозні показники) для проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональної стратегії.

Вступ. В умовах ведення воєнних дій на території області особливої актуальності для економіки набувають пошук шляхів реформування регіональних економічних комплексів, переорієнтації виробничих зв'язків, визначення перспектив диверсифікації регіональної економіки. Від успішного вирішення цих питань залежать перспективи створення нових робочих місць, рівень і динаміка заробітної плати, доходи місцевих бюджетів, а у підсумку — соціально-економічна стабільність у регіоні.

Аналіз останніх досліджень. Оновлення Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 року (далі — Стратегія) має відбуватися відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08 вересня 2005 року № 2850-IV, відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 385 та досвіду реалізації базової Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р. Необхідність оновлення Стратегії викликана зміною соціально-економічної ситуації як в країні, так

© І.В. ЗАБЛОДСЬКА,
С.А. НОСКОВА,
О.М. ТАТАРЧЕНКО,
Ю.А. ЗАВОЙСЬКИХ, 2016

і області, вимогами Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведенням моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 392, відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» від 05 лютого 2015 р., Постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» та Постанови Кабінету Міністрів України від 07 жовтня 2015 р. № 821 «Деякі питання реалізації у 2015—2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [1—6].

Мета статті — визначення економічних передумов оновлення та реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р.

Результати досліджень. Донецька область — адміністративно-територіальна одиниця України площею — 26 517,5 кв. км (4,4 % від загальної території України). Адміністративний центр — місто Донецьк. З 13 червня 2014 року Донецьку обласну державну адміністрацію тимчасово перенесено до міста Маріуполь, а з 13 жовтня 2014 року — до міста Краматорськ у зв'язку з початком бойових дій на сході України та проведенням антитерористичної операції (АТО). За адміністративно-територіальним устроєм у Донецькій області налічується 52 міста, з них 28 — обласного значення, 24 міста районного рівня, 21 внутрішньоміський район, 18 районів, 131 селище міського типу, 253 сільські ради та 1118 сільських населених пунктів [7].

Сьогодні у Донецькій області на території, підконтрольній українській владі, діють 273 ради, із них 214 рад залучено до процесу децентралізації, а саме ініційовано процедуру об'єднання або проведення громадських слухань. Перспективним планом формування територій громад Донецької області (розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Донецької області» від 08 вересня 2015 р. № 1029-р [8]) передбачається об'єднання 273 рад у 38 об'єднаних територіальних громад. На сьогодні отримано

фінальне рішення щодо об'єднання у десяти громадах, у трьох з них 25 жовтня 2015 року відбулися перші місцеві вибори, ще сім громад очікують рішення від Центральної виборчої комісії.

Сучасною характерною рисою господарського комплексу області є з'єднання могутньої промисловості з багатогалузевим сільським господарством і розвинутою регіональною транспортною системою. За 2015 рік вуглевидобувними підприємствами області видобуто 14 399 тис. тонн вугілля. Обсяг видобутку коксівного вугілля склав 8186,4 тис. тонн, енергетичного вугілля видобуто 6212,5 тис. тонн. На території, підконтрольній українській владі, розташовані та працюють ДП «Красноармійськвугілля», ДП «Селидіввугілля», ДП «Дзержинськвугілля», шахта «Південнодонбаська № 3», ДП «Донецька вугільна енергетична компанія», ДП «Ш/у «Південнодонбаське №1», ДП «ВК «Краснолиманська», ПАТ «Ш/у «Покровське», ТДВ «Шахта «Білозерська», ТОВ «ДТЕК Добропіллявугілля», ТДВ «ОП «Шахта ім. Святої Матрони Московської», ТОВ «Краснолиманське».

Електроенергетика представлена єдиним комплексом генеруючих та енергопостачальних підприємств. На території області розташовано п'ять теплових електростанцій: Слов'янська ТЕС ПАТ «Донбасенерго» встановленої потужності 880 МВт, Старобешівська ТЕС ПАТ «Донбасенерго» — 2000 МВт (с. Новий Світ, Старобешівський район, тимчасово непідконтрольна територія), Зуївська ТЕС ТОВ «Східенерго» — 1270 МВт (м. Зугрес, тимчасово непідконтрольна територія), Курахівська ТЕС ТОВ «Східенерго» — 1517 МВт, Вуглегірська ТЕС ПАТ «Центренерго» — 3600 МВт (м. Світлодарськ). На території, підконтрольній українській владі, розташовані та працюють такі підприємства: металургійного комплексу — ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», коксохімічне виробництво — ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод». Основними підприємствами кольорової металургії області є ПАТ «Артемівський завод по обробці кольорових металів», ТОВ СП «Свинець», ТОВ «Мегатекс», ПрАТ «Цинк».

Підприємства хімічної промисловості виробляють широкий асортимент продукції:

мінеральні добрива, аміак, полістирол, кислоти, товари побутової хімії, фармацевтичні вироби та ін. На території, підконтрольній українській владі, розташовані та функціонують такі провідні підприємства машинобудування: ПАТ «Новокраматорськиймашзавод», ПАТ «Енергомашспецсталь», ПАТ «Старокраматорський машзавод», ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», ПАТ «Азовмаш», ПрАТ «Артемівський машзавод «Вістек», ПАТ «Дружківський машинобудівний завод», ПАТ «Грета», ТОВ «ВО «Слов'янський завод високовольтних ізоляторів» та ПАТ «Бетонмаш».

Харчова промисловість спеціалізується на випуску м'ясної, молочної, хлібопекарної, борошномельно-круп'яної, кондитерської, макаронної, олієжирової, рибної, плодоовочевої, лікєро-горілчаної, виноробної, пиво-безалкогольної продукції. Виробництво непродовольчих товарів для населення в області здійснюють промислові підприємства, що випускають меблі, холодильники, газові плити, пральні машини, посуд, текстильні, швейні і трикотажні вироби, взуття та інше.

Донецька область має близько 1,4 млн га земель сільськогосподарського призначення, з яких 1,3 млн га — сільськогосподарські угіддя, що перебувають у розпорядженні сільськогосподарських підприємств і домогосподарств (територія, підконтрольна українській владі). Орні землі складають близько 82 %, сінокоси і пасовища майже 16 % загальної площі сільськогосподарських угідь. Загалом угіддя характеризуються високою природною родючістю, що створює сприятливі умови для розвитку тваринництва і рослинництва. Виробництво сільгосппродукції забезпечують приблизно 1,4 тисяч сільськогосподарських агроформувань різних форм власності та господарювання, які виробляють близько 3 % валової продукції сільського господарства України. Багаті чорноземом ґрунти Донецької області створюють загальні умови для виробництва широкого спектра сільгосппродукції. Основні види такої продукції в рослинництві — озима пшениця, насіння соняшнику, овочі, плодово-ягідні культури. За даними державної статистики, із загальної посівної площі (уточнена посівна площа) по всіх категоріях господарств Донецької області у 2015 р. (територія, підконтрольна українській владі), питома вага

зернових культур склала 55,8 %, технічних культур — 34, овоче-баштанних культур та картоплі — 5,3, кормових — 4,9 %. Урожайність зернових культур по всіх категоріях господарств Донецької області у 2015 р. (територія, підконтрольна українській владі) склала 28,5 ц/га (у вазі після доробки), соняшнику — 16,7, картоплі — 111,3, овочевих культур (відкритого та закритого ґрунту) — 144,1 %. У тваринництві відзначається високий рівень розвитку галузі свинарства, а також галузей молочного та м'ясного скотарства, птахівництва та вівчарства. У регіоні щороку виробляють 130—150 тис. тонн м'яса в живій вазі, 230—250 тис. тонн молока, до 700 млн штук яєць та 70 тонн вовни [9].

Транспортна інфраструктура Донецької області охоплює практично усі види транспорту: залізничний, автомобільний, морський, авіаційний. Транспортний комплекс до початку бойових дій на сході України та проведення АТО забезпечував сьому частину вантажних та дев'яту частину пасажирських перевезень України. Найбільшим транспортним підприємством області на теперішній час залишається Донецька залізниця, експлуатаційна довжина колії якої складає 2,8 тис. км (13 % від мережі колії всіх залізниць України). До складу державного підприємства «Донецька залізниця», управління якого знаходилося у м. Донецьк, входили чотири дирекції залізничних перевезень: Краснолиманська, Ясинуватська, Дебальцевська та Луганська. У результаті проведення бойових дій на початок 2015 р. на підконтрольній українській владі території залишилась лише Краснолиманська дирекція залізничних перевезень, на базі якої на початку 2016 р. створено регіональну філію «Донецька залізниця» ПАТ «Укрзалізниця».

Маріупольський морський торговельний порт входить у трійку найбільших портів України. Він наймогутніший за оснащенням серед портів Азовського моря. Це порт із сучасним обладнанням, перевантажувальними машинами і механізмами, що забезпечують переробку металу, сірки, вугілля, коксу, глини, хімічних добрив, нафтопродуктів, контейнерів, обладнання та ін. Порт має найбільший в Україні спеціалізований вуглеперевантажувальний комплекс, який дозволяє переробляти до 5 млн тонн вугілля на рік. Питома вага експортних вантажів у загальному обсязі ван-

тажопереробки складає 55,4 %, транзитних — 0,1, імпорتنих — 15,5, внутрішніх — 29,0 % [9].

Станом на 01.01.2016 Донецька область має маршрутну мережу внутрішньообласних автобусних маршрутів загального користування, що складається з 528 маршрутів, із яких міжміських — 192, приміських — 336 (внутрішньорайонних — 175, міжрайонних — 161). Маршрутну мережу обслуговують 189 перевізників різних форм власності. Перевезення здійснюється 1196 одиницями рухомого складу (автобусів), з яких 417 курсують у міжміському автобусному сполученні та 779 — у приміському. У межах області наявні дороги загального користування протяжністю 8075,7 км (з них 5660,5 км — на території, підконтрольній українському уряду), у т. ч.: міжнародного значення — 326,0 км (з них 209,7 км — на території, підконтрольній українському уряду); національного значення — 338,5 км (з них 195,5 км — на території, підконтрольній українському уряду); територіального значення — 1184,1 км (з них 696,9 км — на території, підконтрольній українському уряду); місцевого значення — 6227,1 км (з них 4558,4 км — на території, підконтрольній українському уряду).

Через тимчасову втрату контролю над частиною території країни можливості щодо транзиту територією Донецької області були суттєво обмежені. Втрачені або функціонують частково: два транспортні коридори («Європа—Азія» (Краковець — Львів — Рівне — Житомир — Київ — Полтава — Харків — Дебальцево — Ізварине), «ЧЕС» (Рені — Ізмаїл — Одеса — Миколаїв — Херсон — Мелітополь — Бердянськ — Маріуполь — Новоазовськ)), європейські траси E50, E48, E40, міжнародні траси M 03 і M 04, національні траси H15, H20, H21. Зважаючи на відсутність можливості експлуатації магістралей, що розташовані на непідконтрольній території, службою автомобільних доріг у Донецькій області, за погодженням з обласним УДАІ ГУМВС України, визначені маршрути для транзиту транспортних засобів в об'їзд території, що не контролюється урядом України, сполученням північ-південь. Запропоновані маршрути є тимчасовою альтернативою національній магістралі H-20 Слов'янськ — Донецьк — Маріуполь. Перший маршрут проходить по дорогах загального користування державного і місцевого значення та розрахований на пересування легкових ав-

томобілів і здійснення пасажирських перевезень. Другий маршрут прокладений по дорогах державного значення, технічні характеристики яких відповідають вимогам для здійснення руху великогабового та великогабаритного транспорту.

Комунальне підприємство «Міжнародний аеропорт Донецьк ім. С.С. Прокоф'єва» у зв'язку з активними бойовими діями у зоні аеропорту майже повністю зруйновано. Аеропорт контролюється незаконними збройними формуваннями. Міжнародний аеропорт у м. Маріуполь через воєнно-політичну ситуацію у регіоні не здійснює авіарейси цивільної авіації. Аеропорт знаходиться під контролем збройних сил України. Аеропорт у м. Краматорськ було пошкоджено у зв'язку з бойовими діями, проте він може бути відновлений задля повноцінного функціонування [9].

Соціально-економічний розвиток Донецької області доречно досліджувати за останні два роки (2014—2015), оскільки тенденції розвитку, притаманні попереднім рокам, відмінні та обумовлені бойовими діями і руйнуванням промислового потенціалу регіону. Тенденції соціально-економічного розвитку Донецької області досліджено без урахування зони проведення АТО.

Випуск промислової продукції області за 2015 р. порівняно з 2014 р. зменшився на 34,7 %: обсяг продукції скоротився у виробництві, передачі та розподіленні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря — на 11,0 %, у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення — на 17,1, у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів — на 26,7, у машинобудуванні — на 33,8, у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції — на 34,8, у добувній промисловості та розробленні кар'єрів — на 42,3, в текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів — на 43,7 %, у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції — у 2,1 рази, у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів — у 2,4 рази (табл. 1). Видобуток рядового вугілля за 2015 р. зменшився удвічі і склав 13,1 млн тонн. Обсяг кам'яного вугілля, у т. ч. відвантаженого рядового вугілля і продуктів збагачення, за 2015 р. склав 10,2 млн тонн, що менше обсягу 2014 р. в 1,9 рази. Виплавка чавуну за

2015 рік, 8,6 млн тонн, зменшилася порівняно з попереднім роком на 14,5 %. Річне виробництво сталі склало 8,0 млн тонн, що менше, ніж у 2014 р. на 17,9 %. Виробництво готового прокату за 2015 р. зменшилося порівняно з 2014 р. на 23,4 % і склало 4,1 млн тонн. Виробництво електроенергії за 2015 р. склало 21,7 млрд кВт·годин, що менше, ніж у 2014 р. на 4,6 %.

Обсяг сільськогосподарського виробництва за 2015 р. порівняно з 2014 р. зменшився на 34,7 %. Валовий збір зернових та зернобобових культур становив у 2015 р. 1,5 млн тонн і зменшився на 35,0 %. Валовий збір соняшнику зменшився на 28,6 % і склав 528,3 тис. тонн. Картоплі накопано 397,7 тис. тонн, що майже на 49 % менше, ніж рік тому. Валовий збір овочів зменшився у 2,3 рази і становив 208,0 тис. тонн. Плодів та ягід у 2015 р. зібрано 104,9 тис. тонн, що майже на 15 % менше від минулорічного показника. Виробництво м'яса у 2015 р. склало 131,5 тис. тонн, що на 13,4 % менше рівня 2014 р. Надої молока зменшилися за 2015 р. на 19,5 % і склали 227,9 тис. тонн. Яєць у 2015 р. одержано 629,4 млн шт., що у 2,6 рази менше, ніж у 2014 р. Поголів'я великої рогатої худоби складало на 1 січня 2016 р. 72,2 тис. голів і скоротилося за 2015 р. на 23,7 %, у тому числі поголів'я корів зменшилося на 24,0 % і склало 37,6 тис. голів. Зменшилася на 7,1 % чисельність поголів'я свиней до 445 тис. голів. Поголів'я птиці на 1 січ-

ня 2016 р. становило 3,7 млн голів, що менше, ніж рік тому, на 35,4 % [7].

2015 р. експорт товарів із Донецької області орієнтовно склав 3371,7 млн доларів США, що менше показника 2014 р. у 2,4 рази. Підприємства регіону вивозили продукцію у 100 країн світу проти 122 країн у 2014 р. На першому місці Італія, куди за у 2015 р. експортовано товарів орієнтовно на 748,3 млн доларів, що менше попереднього року на 36,7 % і склало 22,2 % загального обсягу. Експорт усіх товарів на європейський ринок у 2015 р. скоротився порівняно з попереднім роком на 37,1 %. На 49,2 % зменшився за 2015 р. експорт у Російську Федерацію, склавши орієнтовно 542,1 млн доларів, тобто 16,1 % загального обсягу (друге місце). Третє місце зайняла Туреччина, поставки в цю країну за 2015 р. становили орієнтовно 436,1 млн доларів, або 12,9 % загального обсягу. Порівняно з 2014 р. експорт у Туреччину зменшився на 47,5 %. Уся валютна виручка від експорту товарів у країни Азії скоротилася за цей період у 3,3 рази. Експорт товарів у країни Америки за 2015 р. порівняно з попереднім роком зменшився орієнтовно у 2,6 рази, на африканський континент — у 4,6 рази. Валютна виручка від експортних поставок чорних металів становила за 2015 р. 2564,3 млн доларів (76,1 % експорту всіх товарів) і зменшилася порівняно з попереднім роком у 2,2 рази. Також зменшився за 2015 р. порівняно з 2014 р. експорт продукції машинобудування — у 2,5 рази, виробів із чорних металів — у 2,8, продукції хімічної промисловості — у 3,6, готових харчових продуктів — у 10,5 разів. Обороти роздрібною торгівлю за 2015 р. становив в області 31,2 млрд грн, що утричі менше попереднього року в порівнянних цінах.

Будівельними підприємствами області за 2015 р. виконано будівельних робіт власними силами на 2,3 млрд грн. Порівняно з 2014 р. обсяг будівельної продукції зменшився у 2,4 рази.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку області було встановлено, що спостерігається зменшення: обсягів промислового виробництва — на 34,6 %; обсягів сільськогосподарського виробництва — на 34,7; кількості малих підприємств — на 11,6, обсягу реалізованої ними продукції — на 9,5, чисель-

ТАБЛИЦЯ 1. Структура промисловості Донецької області, %

Види промислової діяльності / Роки	2014	2015
Промисловість	100	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	15,7	15,8
Переробна промисловість	64,8	65,1
у тому числі:		
металургія	38,4	43,9
машинобудування	5,3	4,4
харчова промисловість	9,2	5,5
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	5,8	7,6
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2,1	0,9
Інші	4,0	2,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	18,4	18,3
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	1,1	0,8

ності працюючих на малих підприємствах — на 3,5; кількості фізичних осіб-підприємців, які сплачували податки, тобто реально здійснювали свою діяльність, — на 55,5; обсягу капітальних інвестицій — на 58,9 (у порівнянних цінах), накопичених прямих іноземних інвестицій — на 28,3 %.

Середньорічний рівень інфляції за 2015 р. порівняно з 2014 р. склав 46,1 %. У грудні порівняно з листопадом підвищилися ціни на рибу та продукти з риби — на 2,1 %, фрукти — також на 2,1, цукор — на 3,5, молоко — на 4,3, масло — на 4,7, овочі — на 9,1, яйця — на 18,3 %. Протягом 2015 р. ціни на кисломолочні продукти зросли на 16,1 %, молоко — на 17,3, м'ясо та м'ясопродукти — на 30,2, масло — на 33,2, хліб — на 38,3, рис — на 48,5, рибу та продукти з риби — також на 48,5 %, макаронні вироби — в 1,5 раза, овочі та цукор — в 1,6, соняшникову олію та яйця — в 1,7, фрукти — в 1,8, чай — у 2 рази. Фармацевтична продукція на кінець 2015 р. подорожчала порівняно з груднем 2014 р. у 1,6 раза [9].

Ціни (тарифи) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива були у грудні 2015 р. вищими за грудень 2014 р. у середньому у 2,1 раза. Зокрема, електроенергія подорожчала за цей період у 1,7, водопостачання — також в 1,7, каналізація — в 1,8, гаряча вода, опалення — у 2,7, природний газ — у 3,6 раза. Ціни на паливо та мастила у грудні 2015 р. порівняно з груднем попереднього року були вищі на 15,4 %. Послуги автотранспорту пасажирського транспорту подорожчали за рік на 26,5 %.

Кількість зареєстрованих безробітних на кінець 2015 р. становила в області 21,2 тис. осіб. Із загальної кількості безробітних 60,7 % становили жінки, 39,8 % — молодь віком до 35 років. Рівень зареєстрованого безробіття на кінець 2015 р. становив 0,8 % населення працездатного віку. Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, 2015-го зменшилася у 2,2 раза і на кінець року становила 0,4 тисячі. Навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) збільшилося з 26 до 60 осіб на кінець 2015 р. За сприяння державної служби зайнятості у 2015 р. було працевлаштовано 17,6 тис. осіб — 24,5 % громадян, які мали статус зареєстрованого безробітного в цьому періоді, у тому числі у грудні — 1,2 тис. осіб.

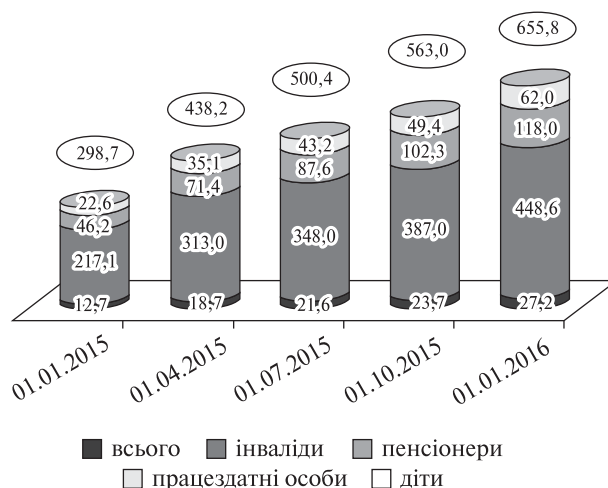

Рис. 1. Динаміка змін кількості внутрішньо переміщених осіб, зареєстрованих у Донецькій області [9]

Частка працевлаштованих осіб у грудні порівняно із попереднім місяцем зменшилася на 1,8 в. п. і становила 4,6 %. Середній розмір допомоги по безробіттю у грудні 2015 р. становив 1362 грн. За 2015 р. середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника підприємств, установ та організацій (з кількістю зайнятих 10 і більше осіб) склала в області 4910 грн. Порівняно з 2014 р. показник зріс на 28,5 %, реальна заробітна плата знизилася на 10,1 %. За 2015 р. середня зарплата становила 5287 грн. Заборгованість із виплати заробітної плати на 1 грудня 2015 р. в області становила 388,6 млн грн. Її несплачений обсяг еквівалентний 15,7 % фонду оплати праці. Борги по зарплаті на підприємствах на 1 грудня 2015 р. становили 357,6 млн грн, або 92,0 % всієї заборгованості.

Чисельність наявного населення області за оцінкою, здійсненою на основі фактичних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни постійного місця проживання, на 1 грудня 2015 р. становила 4267,3 тис. осіб понад 120 етносів: українці, росіяни, греки, євреї, німці, татари та інші. Упродовж двох останніх років чисельність населення зменшилася на 30,0 тис. осіб, у тому числі внаслідок природного скорочення на 21,3 тис. осіб і на 8,7 тис. осіб — за рахунок міграційного скорочення. У 2015 р. в області зареєстровано 15,6 тис. осіб живонароджених та 36,9 тис. осіб померлих. Станом на 31.03.2016 в області зареєстровано 708,2 тис. внутрішньо переміщених осіб (601,5 тис. сімей), з них: 69,5 тис. дітей; 29,5 тис. інвалідів;

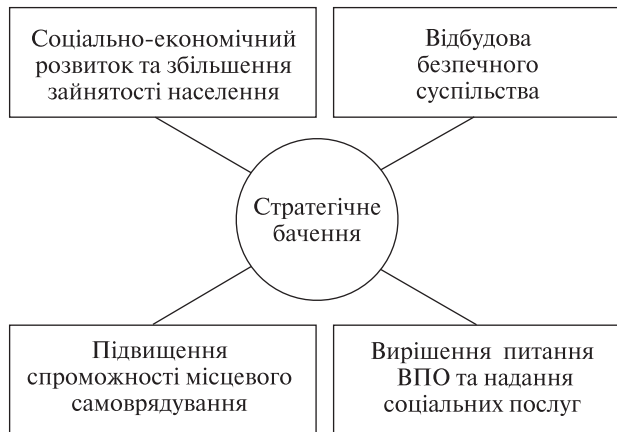

Рис. 2. Стратегічні цілі розвитку Донецької області

480,3 тис. пенсіонерів; 128,9 тис. працездатних осіб (рис. 1).

За розрахунковими даними, на території області, підконтрольній українській владі, розбіжність між найбільш благополучними і найбільш проблемними містами (районами) становила: за обсягом реалізованої промислової продукції на одну особу: в містах — 91,7 раза, в районах — 64,5 раза; за обсягом капітальних інвестицій на одну особу: в містах — 58,6 раза, в районах — 28,7 раза; за обсягом доходів загального фонду місцевого бюджету без трансфертів на одну особу: в містах — 4,2 раза, в районах — 3,8 раза; за розміром заборгованості з виплати заробітної плати на одного штатного працівника: в містах — 46,6 раза, в районах — 29,1 раза; за розміром середньомісячної заробітної плати: в містах — 2,1 раза, в районах — 1,5 раза; за обсягом витрат з місцевого бюджету на 1 мешканця на утримання мережі закладів охорони здоров'я: в містах — 32,7 раза, в районах — 2,5 раза; за обсягом витрат на утримання 1 учня в загальноосвітніх школах: в містах — 1,7 раза, в районах — 1,6 раза; за обсягом витрат місцевого бюджету на одну дитину у дошкільних закладах: у містах — 2,4 раза, в районах — 1,9 раза. Чотири міста (обласного значення) та десять районів (з 15 міст та 12 районів, розташованих на території області, підконтрольній українській владі) — дотаційні, тобто отримували з державного бюджету базову дотацію з метою вирівнювання податкоспроможності.

Рівень злочинності на 10 тис. населення — 164,9 кримінальних правопорушень (по території області, підконтрольній українській владі) за середнього рівня в Україні 127,3 пра-

вопорушення. Перше місце в Україні за обсягом викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря (22,0 % від загальних викидів). Друге місце в Україні за обсягом скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти (32,1 % від загального скидання). Друге місце в Україні за обсягом накопичених відходів (7,4 % від загального обсягу).

За результатами ідентифікації проблем сучасного розвитку Донецької області сформовано стратегічні цілі, які дозволять втілити в життя стратегічне бачення розвитку Донецької області до 2020 року (рис. 2) та механізм реалізації оновленої Стратегії (рис. 3).

Етап А — це теоретико-аналітичний етап, який передбачає проведення теоретичних й аналітичних досліджень сучасного нормативно-правового забезпечення стратегічного розвитку регіонів і тенденцій соціально-економічного розвитку Донецької області.

Етап В — суто аналітичний етап, який передбачає побудову матриці SWOT-аналізу, ідентифікацію проблем та визначення порівняльних переваг області, що стає підґрунтям для переходу до наступного етапу.

Етап С — це і є стратегічний етап, тому що саме тут визначаються стратегічні цілі та здійснюється їх декомпозиція (виокремлення оперативних цілей і завдань розвитку Донецької області на період до 2020 року). Уточнюються можливі сценарії розвитку та розраховуються прогностичні показники стратегічного розвитку Донецької області на період до 2020 року за сценаріями.

Етап D — етап реалізації стратегії, коли буде розроблено план заходів з реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р. та використовуватимуться інші різні інструменти.

Етап E — етап моніторингу, який має проводитися у 2017 і 2019 рр. та який закінчується опрацюванням результатів моніторингу реалізації регіональної стратегії, визначенням ефективності її реалізації та здійснення корегуванням стратегії, якщо це потрібно.

Інструментами реалізації стратегії є: регіональна програма розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2015—2016 роки, комплексна програма «Оздоровлення та відпочинок дітей Донецької області на 2013—2017 роки», регіональна комплексна програма «Молодь і сім'я Донеччини.

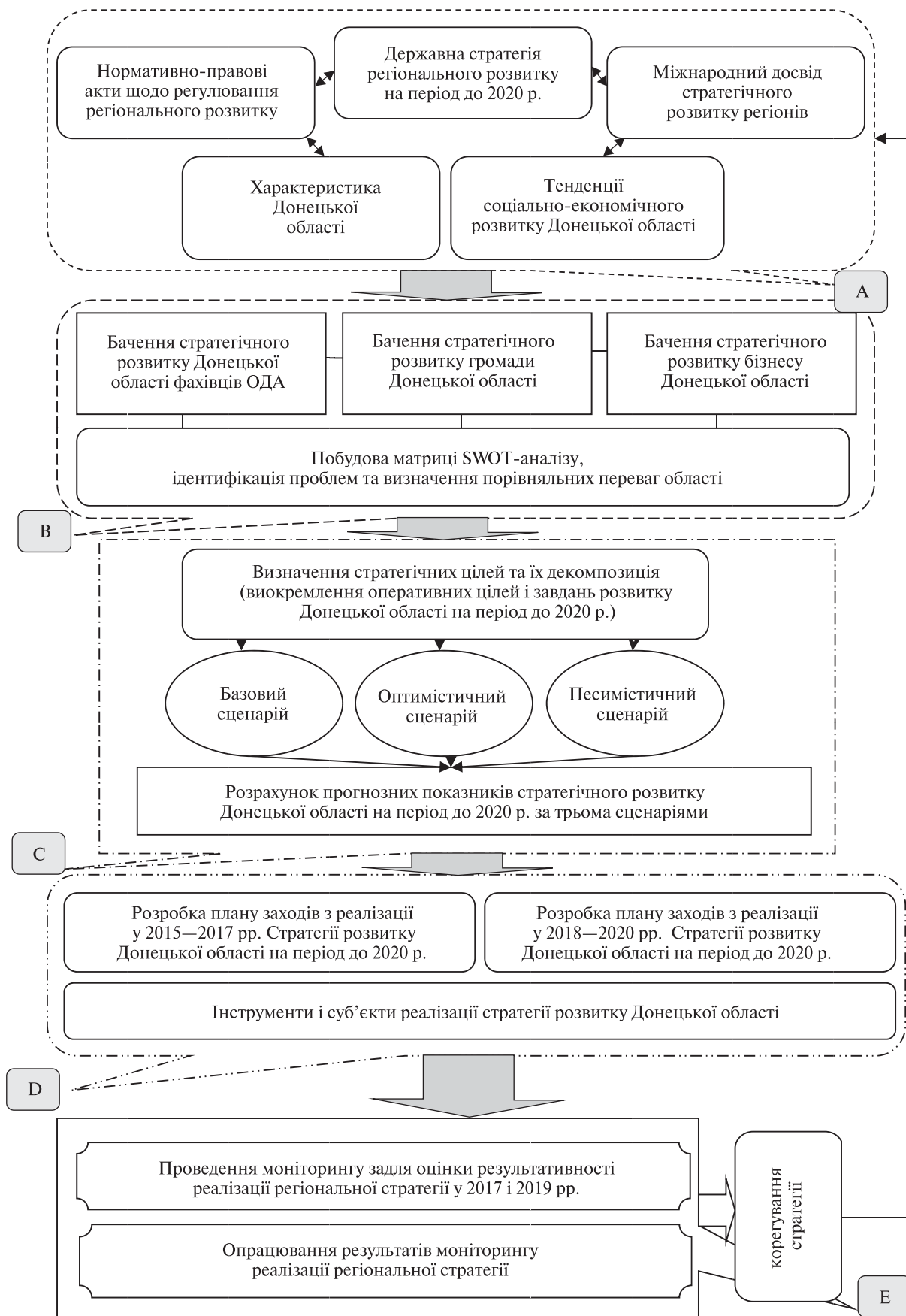

Рис. 3. Механізм реалізації оновленої Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р.

2013—2017 роки», Програма реформування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства Донецької області на період до 2020 р., Проекти, що фінансуються державним фондом регіонального розвитку або за рахунок міжнародної технічної допомоги, Програма національно-патріотичного виховання дітей та молоді у Донецькій області на 2016—2020 роки, План заходів з реалізації у 2015—2017 рр. Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р., який містить три програми: Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; Підвищення рівня конкурентоспроможності реального сектору економіки та територій регіону; Розвиток людського потенціалу та соціальна справедливість [10].

Результати реалізації Стратегії визначаються шляхом проведення моніторингу та оцінки результативності виконання планів заходів. Проте практика доводить, що у більшості випадків реалізація стратегії може відбуватися не тільки за запланованим (базовим) сценарієм.

1. *Базовий сценарій* реалізації стратегічного бачення розвитку Донецької області — це подальший розвиток території, яка зараз належить області станом на 1 січня 2016 р. Сценарій передбачає, що Донецька область буде розвиватися в унісон з країною відповідно до показників, затверджених Постановою КМУ від 05 серпня 2015 р. № 558 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2017—2019 роки».

2. *Оптимістичний (традиційний) сценарій* реалізації стратегічного бачення розвитку Донецької області — це розвиток за умов повернення усіх територій, які традиційно належали Донецькому регіону.

3. *Песимістичний (реалістичний) сценарій* реалізації стратегічного бачення розвитку Донецької області — розвиток за умов загострення бойових дій та активізації міграції населення і руйнування інфраструктури.

Проведення моніторингу і оцінки результативності реалізації регіональних стратегій і виконання планів заходів включає щоквартальну підготовку звіту про результати реалізації проектів регіонального розвитку, визначених планом заходів, за відповідний період і підготовку щороку звіту про результати моніторингу виконання плану заходів за відповідний період та звіту з оцінки результативності реалізації регіональної стратегії та плану заходів з її реалізації. Звіт про результати моніторингу складається на основі даних звітів та порівняння фактичних значень індикаторів (показників) оцінки результативності виконання планів заходів з їх прогнозованим значенням. Звіт з оцінки результативності складається на основі даних звіту про результати моніторингу і передбачає оцінку досягнення цілей регіональних стратегій розвитку шляхом порівняння фактичних значень індикаторів (показників) оцінки результативності виконання плану заходів з їх прогнозованим значенням у відповідному періоді.

Уніфікована система індикаторів для Державної стратегії регіонального розвитку на пе-

ТАБЛИЦЯ 2. Прогнозні показники реалізації оновленої Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р.

Показники у відсотках до попереднього року	2017 р.			2019 р.		
	Базовий	Оптимістичний	Песимістичний	Базовий	Оптимістичний	Песимістичний
Індекс валового внутрішнього регіонального продукту	102,3	103,5	101,0	103,5	104,0	103,0
Індекс споживчих цін у середньому за рік	111,5	110,4	112,6	106,3	105,5	107,0
Індекс цін виробників промислової продукції	109,8	108,5	111,1	100,5	104,7	105,3
Середньомісячна номінальна заробітна плата, скоригована на індекс споживчих цін	102,2	103,7	100,7	105,0	104,6	102,8
Рівень безробіття населення віком 15—70 років за методологією МОМ	9,7	9,2	10,2	8,35	7,7	9,0
Продуктивність праці	100,95	101,8	100,1	102,7	103,4	101,9
Експорт товарів і послуг	110,3	111,5	109,1	110,95	111,0	110,9
Імпорт товарів і послуг	110,4	111,9	108,9	111,5	111,8	111,2

ріод до 2020 р., регіональних стратегій розвитку, а також планів їх реалізації містить багато індикаторів. Основні серед них використано для прогнозування: індекс валового внутрішнього регіонального продукту, індекс споживчих цін у середньому за рік, індекс цін виробників промислової продукції, середньомісячна номінальна заробітна плата, скоригована на індекс споживчих цін, рівень безробіття населення віком 15—70 років за методологією Міжнародної організації праці, продуктивність праці, обсяги експорту товарів і послуг та імпорту товарів і послуг тощо. Прогнозні показники реалізації оновленої Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р. наведено у табл. 2.

Висновок. Отже, визначення економічних передумов оновлення та реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р. передбачає надання короткої характеристики області, дослідження тенденцій соціально-економічного розвитку області, ідентифікацію проблем та порівняльних переваг, етапи механізму реалізації стратегічних цілей, а також визначення індикаторів задля моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональної стратегії. Проте доречно ще здійснити декомпозицію стратегічних цілей та виокремити оперативні цілі і завдання, очікувані результати, узгодити стратегічні / операційні цілі оновленої Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 р. зі стратегічними / операційними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Про стимулювання розвитку регіонів*: Закон України від 08.09.2005 року № 2850-IV // Офіційний вісник України. — 2005. — № 40. — ст. 2529.
2. *Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року*: Постанова КМУ від 06 серпня 2014 р. № 385 // Урядовий кур'єр. — 2014. — № 160 (3 верес.). — С. 7.
3. *Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів*: Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 // Офіційний вісник України. — 2015. — № 92. — ст. 3131.
4. *Про засади державної регіональної політики*: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 13. — ст. 90.
5. *Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації*

державної регіональної політики: Постанова КМУ від 21 жовтня 2015 року № 856 // Урядовий кур'єр. — 2015. — № 210 (11 лист.). — С. 8.

6. *Деякі питання реалізації у 2015—2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року*: Постанова КМУ від 07 жовтня 2015 року № 821 // Урядовий кур'єр. — 2015 р. — № 196 (22 жовт.). — С. 7.
7. Офіційний сайт Донецької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://donoda.gov.ua/?lang=ua&sec=01.13&iface=Public&cmd=main&args=>
8. *Про затвердження перспективного плану формування територій громад Донецької області: розпорядження КМУ від 08 вересня 2015р. № 1029-р.* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1029-2015-%D1%80>
9. Офіційний сайт Головного управління статистики в Донецькій області [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.donetskstat.gov.ua/statinform1/index.php>
10. *Стратегія розвитку Донецької області на період до 2020 року* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://donoda.gov.ua/?lang=ua&sec=03.04&iface=Public&cmd=view&args=id:22709>
11. *Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макроекономічних і соціального розвитку України на 2017—2019 роки*: Постанова КМУ від 05 серпня 2015 р. № 558 // Урядовий кур'єр. — 2015. — № 146.

REFERENCES

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine: On stimulation of development of regions, *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 40, p. 25.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine: On assertion of State strategy of regional development on a period to 2020 year, *Uriadovyy kur'ier*, vol. 160, p. 7.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine: An order of development of regional strategies of development and plans of measures is on their realization, and also leadthrough of monitoring and estimation of effectiveness of realization of the noted regional strategies and plans of measures, *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 92., p. 111.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine: On principles of public regional policy, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 13, p. 721.
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine: On assertion of Order and Method of leadthrough of monitoring and estimation of effectiveness of realization of public regional policy, *Uriadovyy kur'ier*, vol. 210., p. 8.
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Some questions of realization in 2015–2017 years of State strategy of regional development on a period to 2020 year, *Uriadovyy kur'ier*, vol. 196, p. 7.
7. The official site of Donetsk Regional State Administration (2016), available at: <http://ovu.com.ua/articles/486>

- derzhavniy-komitetstatistiki-ukrayini/publisher (Accessed 28 April 2016).
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine: On assertion of perspective plan of forming of territories of societies of the Donetsk area, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1029-2015-%D1%80> (Accessed 28 April 2016).
  9. Holovne upravlinnia statyky u Donets'kij oblasti (2016), available at: <http://www.donetskstat.gov.ua/statinform1/index.php> (Accessed 28 April 2016).
  10. The official site of Donetsk Regional State Administration (2016), The Donetsk oblast Regional Development Strategy — 2020, available at: <http://donoda.gov.ua/?lang=ua&sec=03.04&iface=Public&cmd=view&args=id:22709> (Accessed 28 April 2016).
  11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine: On approval of Prognosis of economic and social development of Ukraine on 2016 and basic macroindexes of economic and social development of Ukraine on 2017-2019, *Uriadovij kur'ier*, vol. 146, p. 7.

Надійшла 10.05.2016

І.В. Заблодская

Луганский филиал Института экономико-правовых исследований НАН Украины, г. Северодонецк
С.А. Носкова, А.Н. Татарченко, Ю.А. Завойских
Институт химических технологий
Восточноукраинского национального университета
имени Владимира Даля, г. Рубежное

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ОБНОВЛЕНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ НА ПЕРИОД ДО 2020 ГОДА

Определены экономические предпосылки обновления и реализации Стратегии развития Донецкой области на

период до 2020 года. Предоставлена краткая характеристика области, исследованы тенденции социально-экономического развития, идентифицированы современные проблемы, определен механизм реализации стратегических целей и этапы, а также определены индикаторы (прогнозные показатели) для проведения мониторинга и оценки результативности реализации региональной стратегии.

Ключевые слова: стратегия развития, экономические предпосылки, проблемы, тенденции, индикаторы, мониторинг, механизм, прогнозные показатели.

I.V. Zabłodska

Lugansk Branch Institute of Economic and Legal Researches of NAS of Ukraine, Severodonetsk
S.A. Noskova, O.M. Tatarchenko, Yu.A. Zavoyshykh
Institute of Chemical Technology,
East Ukrainian National University
named after Volodymyr Dal, Rubizhne

ECONOMIC BACKGROUNDS OF UPDATING AND IMPLEMENTING OF THE DONETSK REGION STRATEGY DEVELOPMENT FOR THE PERIOD TILL 2020

The article defines the economic preconditions of updating and implementing of the Donetsk region strategy development for the period till 2020. Provided a brief characterization of the region, the tendencies of socio-economic development of the region, identified the current problems, defined the mechanism of strategic goals and milestones realization, and defined the indicators (prognostic indicators) to monitor and evaluate the effectiveness of regional strategy implementation.

Key words: development strategy, economic conditions, problems, trends, indicators, monitoring, mechanism, prognostic indicators.